

เรื่องไม่รู้เกี่ยวกับปลา Salmon

วรากรณ์ สามโกเศศ
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

คนไทยรู้จักปลา Salmon (อ่านว่า แซม-มอน ไมใช่ แซล-มอน) มากขึ้น เช่นเดียวกับชาวโลกเพราะบริโภคมากขึ้นเป็นลำดับทั้งทางตรงและทางอ้อม อย่างไรก็ตามก็มีหลายสิ่งเกี่ยวกับปลาพันธุ์นี้ที่เราผู้จักกันไม่มากนัก

Salmon เป็นชื่อสามัญใช้เรียกปลาหลายสปีชีส์ที่อยู่ในตระกูล Salmonidae บางสปีชีส์ในตระกูลนี้เรียกว่าปลา Trout สิ่งที่แตกต่างกันระหว่าง Salmon และ Trout ก็คือ Salmon อพยพเคลื่อนย้ายแหล่งหากินในขณะที่ Trout อยู่ในถิ่นของมัน

Salmon อาศัยอยู่ในชายฝั่งทะเลทั้งมหาสมุทรแปซิฟิกและแอตแลนติก และส่วนหนึ่งอยู่ในทะเลสาบหลายแห่งของอเมริกาเหนือ ลักษณะพิเศษของ Salmon ก็คือจะเกิดในน้ำจืด อพยพไปยังมหาสมุทร (น้ำเค็ม) และกลับมาว่ายถิ่นเก่าซึ่งเป็นน้ำจืดเพื่อผลิตลูกหลานและก็ตาย อย่างไรก็ตามก็มี Salmon หลายพันธุ์ที่อยู่อาศัยในน้ำจืดตลอดชีวิต

มนุษย์เชื่อกันมานานว่า Salmon จะว่ายน้ำกลับมายังจุดที่มันเกิดเพื่อผสมพันธุ์ ไม่ว่าจะจากไปหากินที่ใดก็ตาม งานศึกษาการย้ายถิ่นของปลา Salmon พบว่าความเชื่อนี้เป็นความจริงอย่างน่าอัศจรรย์ Salmon กลับมาที่เก่าอย่างถูกต้องโดยอาศัยความจำเรื่องกลิ่นของถิ่นในตอนที่มันเกิด (นักพิราบบก็อัศจรรย์เช่นกันสามารถบินกลับมารองของมันเองได้ถึงแม้จะนำไปปล่อยในที่ห่างไกลออกไปหลายร้อยกิโลเมตรก็ตาม)

ปัจจุบันมนุษย์ประสบความสำเร็จในการเลี้ยงปลา Salmon จนมีผลผลิตออกมาสู่ตลาดในปริมาณกว่า 2 ล้านตันต่อปี รวมกันแล้วปีหนึ่งทั้งโลกมีมูลค่าไม่ต่ำกว่า 1 พันล้านเหรียญสหรัฐ

การเลี้ยงปลา Salmon ในฟาร์มในช่วงเวลา 20-30 ปีที่ผ่านมา ทำให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 8.8 ต่อปี จนปัจจุบันมีผลผลิตเป็นหนึ่งในสามของผลผลิตอาหารจากทะเลของทั่วโลก

การเลี้ยงปลา Salmon ของโลกเริ่มจาก 500 ตันในปี 1970 จนเพิ่มเป็น 1.3 ล้านตันในปี 2005 และคาดว่าจะถึงกว่า 2 ล้านตันในปัจจุบัน ในปี 1998 ผลผลิตของ Salmon จากฟาร์มแห่งนี้ผลิต Salmon ที่จับจากทะเลเป็นครั้งแรก

ยักษ์ใหญ่ของวงการเลี้ยงปลา Salmon คือ นอร์เวย์ และชิลี รองมาไกล ๆ คือ อังกฤษ และแคนาดา (นอร์เวย์และชิลีรวมกันผลิตกว่าร้อยละ 75 อังกฤษและแคนาดา รวมกันมีสัดส่วนร้อยละ 15 และอื่น ๆ ร้อยละ 10)

นอร์เวย์นั้นเป็นผู้ริเริ่มการเลี้ยงปลา Salmon ในปี ค.ศ. 1984 เพื่อสร้างผลผลิตเพิ่มเติมจากปลาธรรมชาติที่จับจากทั้งสองฝั่งมหาสมุทร ชิลีเพิ่งเริ่มต้นเลี้ยงเมื่อต้นทศวรรษ 1990 และเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วคู่กับนอร์เวย์ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันมาตลอดและปัจจุบันกลายเป็นผู้ผลิตรายใหญ่ที่สุดของโลก

ชิลีเป็นประเทศที่ผลผลิตของปลาเลี้ยง Salmon ขยายตัวรวดเร็วที่สุดโดยไม่มี การจับปลา Salmon จากมหาสมุทรเลยเนื่องจากไม่มีปลาในบริเวณนั้น ผลผลิตส่วนใหญ่ส่งออกไป ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และส่วนหนึ่งไปตลาดอเมริกาใต้และ EU

ไม่น่าเชื่อว่าจากการเป็นประเทศที่ไม่มีปลา Salmon สักตัวในปี 1990 แต่ ภายในเวลา 20 ปี ชิลีสามารถกลายเป็นผู้ผลิตปลา Salmon เลี้ยงรายใหญ่ที่สุดของโลก โดยผลิตกว่าปีละ 7 แสนตัน

จุดแข็งของชิลีคือมีฝั่งทะเลที่ยาวถึง 4,300 กิโลเมตร มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและมีแรงงานที่ถูก จึงทำให้เป็นประเทศในกลุ่มผู้ผลิตที่มีต้นทุนต่ำที่สุด ชิลีมีประชากรเพียง 17 ล้านคน ในพื้นที่ 7.5 แสนตารางกิโลเมตร (ไทยมีพื้นที่ประมาณ 5 แสน ตารางกิโลเมตร) ประมาณร้อยละ 53 สืบเชื้อสายโดยตรงจากชาวยุโรป และอีกร้อยละ 44 เป็น Mestizos (หรือลูกผสมคนยุโรป) ซึ่งต่างจากหลายประเทศในอเมริกาใต้ เช่น เปรู ที่มีคนพื้นเมืองอินเดียนแดงอยู่เป็นสัดส่วนที่สูงกว่า

การมีนโยบายเศรษฐกิจที่เปิดกว้างในด้านการค้าการลงทุนมานานกว่า 30 ปี ตลอดจนมีนโยบายเศรษฐกิจที่เหมาะสม ไม่มีเงินเพื่อรุนแรง ทำให้ชิลีได้กลายเป็นประเทศหนึ่งที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างเป็นที่กล่าวขวัญในโลก ปัจจุบันชิลีมีรายได้ที่เป็นตัวเงินต่อหัวต่อคนต่อปีสูงสุดในอเมริกาใต้

การเลี้ยงปลา Salmon การผลิตเหล่าไวน์ (ผู้ค้าออกอันดับ 5 ของโลก และผู้ผลิตอันดับ 8 ของโลก) การผลิตทองแดง การท่องเที่ยว ฯลฯ เป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จที่ได้มาด้วยการเป็นเศรษฐกิจเปิด และการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องโดยทุกรัฐบาล

การบริโภคปลา Salmon ทางอ้อม กล่าวคือนำปลา Salmon ไปผลิตน้ำมันปลา (fish oil) ซึ่งมีกรดไขมัน Omega-3 และวิตามิน D สูงเป็นพิเศษ ทำให้การผลิตปลาเลี้ยงพุ่งสูงขึ้น ถึงแม้ว่าปลาธรรมชาติจะมีกรดไขมันนี้มากกว่าก็ตามที่ แต่ราคาที่สูงกว่าของปลาธรรมชาติทำให้ปลาเลี้ยงกลายเป็นวัตถุดิบของการผลิต Omega-3

อย่างไรก็ดีมีความกังวลใจอยู่ไม่น้อยเกี่ยวกับ Salmon เลี้ยงที่จำเป็นต้องใช้ยาปฏิชีวนะรักษาโรคปลาในบางครั้งและการใส่สาร astaxanthin และ canthaxanthin เพื่อให้ปลา มีเนื้อสีเหลืองสวย (คนไม่นิยมปลา Salmon เนื้อสีขาว) ตลอดจนการที่ปลาเลี้ยงอาจมีสาร Dioxins และ PCB

งานศึกษาในปี 2000 ดีพิมพ์เป็นบทความใน The Journal of The American Medical Association ซึ่งว่าการบริโภคปลาเลี้ยง Salmon ซึ่งอุดมด้วย Omega-3 ให้คุณประโยชน์แก่ร่างกายมนุษย์อย่างค้ำกับความเสี่ยงจากพิษของสารเคมีเหล่านี้

ในทุกสปีชีส์ของปลา Salmon ในฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิกจะตายหลังจากวางไข่ใน 2-3 วัน หรือเร็วกว่าหนึ่งอาทิตย์ ส่วนปลาในฝั่งมหาสมุทรแอตแลนติก มีสัดส่วนเล็กน้อยของ ปลาที่ไม่ตายหลังจากวางไข่แล้ว และกลับมาวางไข่ได้อีกครั้ง

ถ้าอยากรู้ว่าปลา Salmon ที่จะซื้อนั้นจับมาจากมหาสมุทรจริงตามที่โฆษณาหรือไม่ ให้ดูว่าเป็นปลาที่อยู่ในสปีชีส์ของฝั่งมหาสมุทรใด หากเป็นฝั่งแปซิฟิกก็พอเป็นไปได้ เพราะกว่าร้อยละ 80 เป็นปลาจากการจับ หากเป็นฝั่งแอตแลนติกละก็ถูกหลอกแน่เพราะกว่า ร้อยละ 99 เป็นปลาที่มาจากฟาร์ม

ใครที่จากบ้านมาแล้วไม่เคยกลับไปบ้านเลยเพื่อเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง หรือไม่เคยช่วยเหลือบ้านเก่าจากระยะทางไกลเลยก็ต้องคิดแล้ว เพราะแม้แต่ปลา Salmon ยังว่ายน้ำอย่างบากบั่นหลังจากลาจากไป 4-5 ปีกลับไปบ้านเก่าเพื่อผสมพันธุ์สืบสานลูกหลานให้ ธรรมชาติ แล้วก็ตายจากไป
